

Nr 80.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till vissa vägbyggnadsarbeten; given Stockholms slott den 11 februari 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustaf Andersson.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson.

I skrivelse den 3 februari 1944 hava *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* och *statens arbetsmarknadskommission* gjort framställning om anvisande å tilläggsstat för innevarande budgetår av medel att användas för vissa vägbyggnadsarbeten i syfte att motverka arbetslöshet.

Beträffande arbetsmarknadsläget utveckling under den senaste tiden med särskild hänsyn till förhållandena inom vägväsendet hava myndigheterna inledningsvis anfört följande.

Under de senaste månaderna har en viss avmattning i den tidigare starka efterfrågan på arbetskraft gjort sig märkbar i vårt land. Detta framgår bland annat av följande uppgifter, hämtade ur statens arbetsmarknadskommissionens officiella statistik. Antalet till arbetsförmedlingarna ingivna ansökningar per 100 lediga platser var under december månad 1943 150 mot 129 under november månad samma år och 125 under december månad 1942. Någon uppgift på totala antalet arbetslösa i landet kan kommissionen icke lämna. Antalet till kommissionen rapporterade *hjälp-sökande* arbetslösa var emellertid vid årsskiftet 11 676, vilket innebar en ökning av 4 214 från utgången av november månad och 3 084 från årsskiftet 1942/43. Över hälften av de hjälp-sökande arbetslösa under december månad 1943 hänförde sig till yrkesgrupperna byggnadsverksamhet, trävaruindustri, pappersindustri samt jord- och stenindustri. Under januari månad 1944 har arbetslösheten ytterligare ökats, ehuru några exakta uppgifter därom icke föreligga, och vissa tecken tyda på att en ytterligare ökning är att vänta.

Den ökade arbetslösheten har föranlett kommissionen att hittills igångsätta vägarbeten för en sammanlagd beräknad kostnad av omkring 18,2 miljoner kronor, därav under tiden 1—27 januari för omkring 13,5 miljoner. Dessa beredskapsarbeten hava företrädesvis kommit till stånd inom Väster-norrlands, Värmlands samt Göteborgs och Bohus län.

Under de senaste åren hava anslag till vägnätets förbättring beviljats betydligt mera sparsamt än tidigare. Detta har skett huvudsakligen på grund av det statsfinansiella läget och bristande tillgång till arbetskraft och icke på grund av att ytterligare medel till vägbyggnadsarbeten icke skulle vara erforderliga. Tvärtom har de senare årens inskränkta vägbyggnadsverksamhet medfört att viktiga samt för trafiken och trafiksäkerheten betydelsefulla vägförbättringsarbeten fått ställas på framtiden. Ur arbetsmarknadssynpunkt har begränsningen av vägbyggnadsanslagen hitintills icke vållat någon olägenhet. I stället har det med hänsyn till det stora behovet av arbetskraft bland annat för skogsarbete varit nödvändigt att inskränka vägarbetarnas antal. Som ovan anförts har nu läget på arbetsmarknaden förändrats, så att en viss arbetslöshet uppkommit, främst inom de industrigrenar, som basera sin verksamhet på skogens produkter. Härtill kommer att den nyss nämnda knappheten på vägbyggnadsmedel vid tidpunkten för vägväsendets förstatligande medfört, att åtskilliga sådana vägarbetare måst permitteras, som även under krisåren haft konstant sysselsättning inom respektive vägdistrikt vid statsbidragsberättigade arbeten och vid arbeten, som bedrivits helt med distriktens egna medel.

Den rådande ovissheten beträffande utvecklingen på arbetsmarknaden föranleder kommissionen till viss försiktighet med att igångsätta större arbeten i kommissionens regi. Av det ovan sagda framgår, att större beredskapsarbeten påbörjats inom områden med mera omfattande arbetslöshet, i allmänhet förorsakad av exportsvårigheter inom skogsförädlingsindustrierna. Den minskade efterfrågan på arbetskraft för skogsarbete jämte svårigheter för vissa industrier, vilka föranlett permittering av arbetskraft, har emellertid medfört att arbetslöshet av mindre omfattning uppstått på ett relativt stort antal orter. Restriktionerna för byggnadsverksamheten, föranledda av bristande materialtillgång, hava även medfört viss arbetslöshet inom byggnadsfacket, speciellt på tätorterna. Under dessa förhållanden måste det, ur de synpunkter kommissionen har att bevaka, anses betänkligt, att den nuvarande — låt vara till sin omfattning relativt ringa — arbetslösheten ökar i omfattning genom friställande av ett antal vägarbetare, vilka för närvarande ej kunna hänvisas till annat arbete.

Angående lämpligheten av att igångsätta vägbyggnadsarbeten för motverkande av arbetslöshet i här avsedda fall anföra myndigheterna härefter följande.

För motverkande av den arbetslöshet av mindre omfattning på ett stort antal orter, som sålunda uppkommit eller kan befaras uppkomma inom en nära framtid, har kommissionen funnit det mindre lämpligt att igångsätta ett större antal mera omfattande arbeten. Visserligen skulle behovet av arbetsobjekt även kunna fyllas genom att vederbörande kommun anordnade statsunderstödda arbetsföretag, men det skulle då bland annat bli nödvändigt att organisera arbetslöshetskommittéer. I samband härmed skulle kommunala beslut behöva fattas och arbeten projekteras, vilket skulle vålla tidsutdräkt, som vore mindre önskvärd med hänsyn till årstiden och ovissheten om varaktigheten av den föreliggande arbetslösheten. Enligt kommissionens mening vore det därför i det nuvarande läget lämpligare, om mindre vägbyggnadsföretag kunde komma till stånd i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi i den utsträckning statens arbetsmarknadskommission bestämmer.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har undersökt möjligheterna att utföra lämpliga vägbyggnadsarbeten och därvid funnit, att det inom olika delar av landet finnes dels förberedda arbetsobjekt, som inom relativt kort tid kunna utföras, dels ock andra beslutade arbetsobjekt, vilka efter vissa förberedelseåtgärder kunna tagas i anspråk för detta ändamål. Sålunda finnas företag inom de t. o. m. år 1943 gällande flerårsplanerna, vilka påbörjats men där- efter nedlagts eller vilka icke alls påbörjats. Samtliga dessa ligga för närvarande nere på grund av brist på medel, och de böra kunna igångsättas utan stor tidsutdräkt. Vidare hava ytterligare företag förberetts till utförande för att de skulle finnas i beredskap vid inträffande arbetslöshet av större omfattning. I den mån dessa företag tagas i anspråk för nu ifrågasvarande ändamål, måste nya företag förberedas. Då det icke kan vara lämpligt att i nu förevarande sammanhang påbörja allt för stora företag, kan det bli nödvändigt att ur företagen avskilja vissa delar av lämplig omfattning. Med hänsyn till lämpligheten att möta den mindre arbetslöshet, varom nu är fråga, med helst ett flertal arbeten, som äro på lämpligt sätt fördelade över länen, kan det även bli fråga om att utföra s. k. smärre förbättringsarbeten, för vilka detaljerade arbetsplaner i regel icke äro i förväg upprättade och ej heller erforderliga. Om tillgången till sådana arbeten kan sålunda ej nu lämnas uppgift. Det brukar emellertid icke möta större svårighet att relativt snabbt igångsätta dylika arbeten. Slutligen böra vid nu pågående ordinarie arbeten, vilka på grund av brist på medel bedrivs med liten arbetsstyrka, kunna i viss omfattning sysselsättas ökad arbetsstyrka.

Beträffande vissa med användningen av de ifrågasatta anslagsmedlen sammanhängande detaljspörsmål innehåller myndigheternas skrivelse följande.

På grund av det nära sammanhang, som alltså kommer att existera mellan de i de ordinarie planerna ingående arbetena och de nu ifrågasatta, böra de medel, som nu kunna komma att anvisas, fritt få användas till forcering av pågående arbeten, till upptagande av nedlagda eller icke påbörjade ordinarie arbeten, till utförande av mindre eller delar av större planerade arbeten eller till utförande av s. k. smärre förbättringsarbeten.

För att detta icke skall medföra svårighet ur bokföringssynpunkt böra de medel, som disponeras för visst vägföretag, få tillföras det ordinarie anslag, från vilket medel eljest tillföras eller skulle tillföras företaget.

De regler, som gälla för utförande av ordinarie vägbyggnadsföretag, böra gälla för nu ifrågavarande företag. För att arbetenas igångsättande icke skall fördröjas, bör dock den långvariga handläggning, som företagens in- tagande i flerårsplan medför, icke vara nödvändig att genomföra. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förutsätter emellertid att samråd med vederbörande länsstyrelse skall ske i den mån tiden det medgiver.

Särskilda förberedelsearbeten böra få ske med anlåtande av dessa medel även beträffande företag, om vilka man för närvarande icke med säkerhet vet, att de komma till utförande i detta sammanhang. Då man för nu ifrå- gavarande ändamål därjämte kan komma att taga i anspråk företag, som förberetts till mötande av en större arbetslöshet, bör även därav föranledd ytterligare förberedelse få bekostas med dessa medel.

För att icke pågående arbetens utökning med ytterligare arbetskraft eller andra arbetens utförande skola fördröjas, synes det vara nödvändigt att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erhåller generellt byggnadstillstånd för ut- förande av arbeten inom ramen för här nedan begärda anslag till utökande av pågående vägbyggnadsföretag och utförande av andra sådana företag; dock att sådana arbeten må igångsättas i den utsträckning statens arbets- marknadskommission bestämmer.

Det bör ankomma på kommissionen att efter framställning från veder- börande länsarbetsnämnd påkalla arbetenas utförande. På länsarbetsnämnd- en må ankomma att bestämma storleken av den vid respektive arbeten sysselsatta arbetsstyrkan.

Vid arbeten av detta slag skulle endast sådana arbetare sysselsättas, som av vederbörande länsarbetsnämnd må kunna anvisas och vilka icke erfordras för andra arbeten i trakten, för vilka företrädesrättsförklaring eller bygg- nadstillstånd meddelats. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utgår dock från att permitterade vägarbetare i första hand skola erhålla sysselsättning.

I fråga om den allmänna planläggningen av dessa arbeten bör samråd ske mellan styrelsen och kommissionen, som därjämte avser att lämna sty- relsen erforderliga uppgifter om de län, i vilka arbeten i första hand skola igångsättas, samt om de delar av länen, där arbetena böra vara belägna. Styrelsen bör äga rätt att i den mån det blir erforderligt och lämpligt delegera beslutanderätten i dessa frågor till vederbörande vägförvaltning.

Beträffande storleken av det anslag, som erfordras för ändamålet, fram- hålla myndigheterna, att denna givetvis är svår att angiva. Den är bero- ende av den avsedda verksamhetens omfattning. Då emellertid arbeten kunna bliva erforderliga i flertalet län och då medlen avses att disponeras icke blott under återstoden av innevarande budgetår utan även under bud- getåret 1944/45, har mindre anslag än 15 000 000 kronor synts myndigheterna icke böra ifrågakomma. För att dessa medel skola bliva tillgängliga så snart som möjligt anses de böra äskas på tilläggsstat för budgetåret 1943/44.

Då det med hänsyn till läget på arbetsmarknaden skulle vara lämpligt att åtminstone i vissa län omedelbart vidtaga de nu föreslagna åtgärderna, hava myndigheterna vidare funnit önskvärt, att medel för ändamålet omedel- bart ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande. För tiden intill dess nyssnämnda anslag kan komma att anvisas, har ett belopp av 1 000 000 kronor ansetts vara tillfyllest. Myndigheterna hava ifrågasatt, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle bemyndigas att för ändamålet dis- ponera högst detta belopp av under händer varande medel.

Med anledning av vad sålunda anförts hava väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och statens arbetsmarknadskommission hemställt, dels att ett reservationsanslag å 15 000 000 kronor måtte ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande att av styrelsen disponeras till de ändamål och under de villkor, som i skrivelsen angivits, dels att åtgärder vidtagas för att bereda väg- och vattenbyggnadsstyrelsen omedelbar tillgång till 1 000 000 kronor för ändamålet, dels ock att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erhåller generellt byggnadstillstånd enligt lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete att utföra vägbyggnadsföretag av ifrågavarande beskaffenhet under förutsättningar, som angivits i skrivelsen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har under den senaste tiden framträtt en viss arbetslöshet främst inom industrigrenar, vilkas verksamhet är baserad på skogens produkter, och tecken tyda på, att en ökning av denna arbetslöshet måhända är att vänta. På vissa håll, framför allt där arbetslösheten fått en till visst område koncentrerad större omfattning, har statens arbetsmarknadskommission med anlitande av medel anvisade för arbetsmarknadens reglering igångsatt beredskapsarbeten, huvudsakligen avseende vägbyggnader samt vatten- och avloppsledningsarbeten. För motverkande av den å spridda orter fördelade arbetslöshet av mindre omfattning, som uppstått eller befaras kunna uppkomma inom den närmaste framtiden, har arbetsmarknadskommissionen emellertid funnit mindre lämpligt att igångsätta mera omfattande vägarbeten med anlitande av de reguljära arbetslöshetsorganen. I stället har ifrågasatts, att medel skulle ställas till förfogande för bedrivande av mindre vägbyggnadsföretag i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi ehuru i samarbete med arbetsmarknadskommissionen och dess lokala organ samt med den förläggning av arbetena och den begränsning av deras omfattning, som bestämmes med hänsyn till arbetslöshetsförhållandena.

För egen del finner jag en sådan anordning lämplig med hänsyn såväl till det inträdda läget på arbetsmarknaden som till vägväsendets intressen. Den av myndigheterna lämnade redogörelsen ger vid handen, att inom skilda delar av landet torde finnas vägbyggnadsföretag, som äro önskvärda ur vägväsendets synpunkt och som kunna igångsättas omedelbart eller inom kort tid, i den mån så befinnes påkallat för bekämpande av arbetslöshet.

Jag vill sålunda med biträdande av myndigheternas framställning tillstyrka, att för vissa vägbyggnadsarbeten anvisas ett reservationsanslag å tilläggsstat för innevarande budgetår. Jag har icke något att erinra mot att anslagsbeloppet bestämmes till 15 000 000 kronor.

Vad myndigheterna föreslagit beträffande anslaget användning m. m. föranleder i huvudsak icke någon invändning från min sida. På Kungl. Maj:t torde emellertid få ankomma att längre fram meddela de bestämmelser i ämnet, vilka kunna finnas erforderliga.

I den mån arbetena inom ett visst län bliva av mindre omfattning lära med ledningen av desamma förenade göromål inom vägförvaltningen kunna

fullgöras utan förstärkning av förvaltningens personal. Där arbetenas omfattning gör det nödvändigt, torde emellertid Kungl. Maj:t få meddela beslut om personalökning vid vederbörande vägförvaltning. I enlighet med vad som förutsatts i samband med 1943 års beslut om den statliga vägorganisationen böra kostnaderna för erforderlig personalförstärkning vid vägförvaltningarna bestridas från den i avlöningsstaten för förvaltningarna upptagna förslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal.

Med hänsyn till det rådande läget är det önskvärt, att den föreliggande anslagsfrågan av riksdagen göres till föremål för skyndsam behandling. Då det ansetts nödvändigt, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erhåller omedelbar tillgång till visst belopp för påbörjande av en del arbeten, har Kungl. Maj:t genom beslut denna dag ställt 1 000 000 kronor till styrelsens förfogande av femte huvudtitelns reservationsanslag till arbetsmarknadens reglering med skyldighet för styrelsen att, därest särskilt anslag å tilläggsstat beviljas för arbeten av ifrågavarande slag, från detta anslag återbetala det nu anvisade beloppet.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa vägbyggnadsarbeten* å tilläggsstat II till riksdagen för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 15 000 000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtast till riksdagen.

Ur protokollet:

Sigurd Lang.